

UVODNIK

Sveska 2 Volumen 26 Godište 24 naučnog časopisa *Ekonomski horizonti*, nakon sprovedenog dvostruko anonimnog recenzenskog postupka, sadrži četiri izvorna naučna članka, dva pregledna članka, prikaz naučne konferencije i Zahvalnicu recenzentima rukopisa podnetih Uredništvu Časopisa u 2023.

Koautori *Marsellisa Nindito, Ilya Afianti, Poppy Sofia Koeswayo* i *Nanny Dewi Tanzil* ispituju uticaj transakcija povezanih lica na prevarne radnje sa finansijskim izveštajima u javno kotiranim kompanijama u Indoneziji. Kroz teorijsko uporište u agencijskoj teoriji i uz primenu logističke regresije za analizu uzorka od 500 jediničnih podataka iz kompanija koje se kotiraju na Indonežanskoj berzi u periodu 2017-2019, koautori dolaze do zaključka da transakcije povezanih lica i institucionalno vlasništvo značajno utiču na verovatnoću da će doći do pojave prevarnih radnji sa finansijskim izveštajima u Indoneziji. Zapravo, institucionalno vlasništvo može da ublaži uticaj transakcija povezanih lica na verovatnoću da će do ovih pojava doći. Istraživanje pruža korisne dokaze o ulozi transakcija povezanih lica i korporativnog upravljanja u oblikovanju kvaliteta finansijskih izveštaja u nastajućim privredama.

Polazeći od stava da veza izvoza i performansi preduzeća nije potpuno razjašnjena u relevantnoj literaturi, koautori *Milan Čupić* i *Stefan Vržina* ispituju povezanost izvoza sa produktivnošću i profitabilnošću preduzeća u Srbiji. Kroz sučeljavanje hipoteze učenja sa hipotezom o samoizboru, kao i primenu adekvatnih ekonometrijskih metoda, koautori ukazuju da je veza izvoza i produktivnosti statistički značajna. Ovaj nalaz je robustan na

promene u merilima produktivnosti i veličini uzorka. Veza izvoza i profitabilnosti preduzeća je osetljiva na promene u merilima profitabilnosti. Takođe, rezultati istraživanja su više karakteristični za proizvodni sektor. U radu je ukazano na nekoliko razloga za loše performanse srpskog izvoza i ponuđeno je nekoliko preporuka.

Shodno rezultatima prethodnih istraživanja koja su pokazala da nematerijalna aktiva ima pozitivan efekat na profitabilnost preduzeća u različitim kontekstima, koautori *Vladimir Dženopoljac, Amer Rastić* i *Aleksandra Dženopoljac* ispituju kako nematerijalna aktiva, merena koeficijentom dodate vrednosti intelektualnog kapitala (Value Added Intellectual Coefficient - VAIC), utiče na marže i pokazatelje prinosa najprofitabilnijih kompanija u Srbiji. Koristeći uzorak podataka za 72 najprofitabilnija preduzeća koja ispunjavaju VAIC kriterijume u periodu 2017-2020, koautori ukazuju da nematerijalna aktiva ima pozitivan uticaj na sva četiri uključena pokazatelja profitabilnosti. To implicira da kompanije u Srbiji treba da daju prioritet ulaganju u nematerijalnu aktivu kako bi povećale svoju profitabilnost i konkurentnost.

Koautori *Vladislav Radak, Aleksandar Damjanović, Vladimir Ranković* i *Mikica Drenovak* ispitali su efikasnost evolucionog algoritma sa jakim Pareto optimumom, kao tehnikom genetskog algoritma, za optimizaciju portfolija banke kada se očekivani (prosečni) prinos i procentualni očekivani gubitak postave kao ciljevi optimizacije. Rezultati ukazuju da ova tehnika pruža dobro raspoređene portfolije duž efikasne granice pokrivajući različite nivoe rizika. Takođe, koautori dokazuju da su optimalni portfoliji dobijeni kroz optimizaciju „prosečan prinos-očekivani gubitak“ superiorniji duž cele efikasne granice u ravni prosečan prinos-očekivani gubitak

* Korespondencija: M. Jakšić, Ekonomski fakultet
Univerziteta u Kragujevcu, Liceja Kneževine Srbije 3, 34000
Kragujevac, Republika Srbija; e-mail: milenaj@kg.ac.rs

u odnosu na one dobijene optimizacijom „prosečan prinos-vrednost pod rizikom“. Istovremeno, optimalni portfoliji dobijeni optimizacijom „prosečan prinos-očekivani gubitak“ prikazani u ravni prosečan prinos-vrednost pod rizikom konvergiraju ka portfolijima dobijenim na bazi optimizacije „prosečan prinos-vrednost pod rizikom“ i gotovo se poklapaju sa njima za visoke nivoe očekivanog prinosa.

Shodno činjenici da trgovinski odnosi Bosne i Hercegovine i Mađarske nisu na nivou koji bi se mogao očekivati imajući u vidu veličinu i udaljenost ovih zemalja, koautori Marko Đogo, Dragan Gligorić i Marianne Berecz primenjuju gravitacioni model da bi ispitali faktore koji utiču na izvoz i uvoz. Rezultati primene osnovne varijante gravitacionog modela (koja uzima u obzir samo veličinu ekonomije i razdaljinu) ukazuju da se ovim karakteristikama ne može objasniti nizak obim trgovine Bosne i Hercegovine i Mađarske. Značajan uticaj na međunarodnu trgovinu Bosne i Hercegovine ima činjenica da je bila zemlja članica bivše Jugoslavije, što ukazuje na važnost istorijskih, kulturnih i političkih veza. Rezultati do kojih se u studiji došlo, a koji se odnose na deset najznačajnijih trgovinskih partnera Bosne i Hercegovine, takođe upućuju na činjenicu da razdaljina između velikih gradova snažnije utiče na izvoz nego na uvoz.

Sa ciljem istraživanja društveno-ekonomske dinamike preduzetničkog i tradicionalnog zapošljavanja u Mađarskoj, kao odabranoj zemlji tzv. EU poluperiferije, autor Márton Gosztonyi primenjuje niz ekonometrijskih tehnika na skup podataka iz 2022. godine. Istovremeno, ispitujući i način na koji individualna samoopažanja i lokalno društveno-ekonomsko okruženje utiču na tipove zapošljavanja, autor ukazuje na sličnosti i razlike u toj relaciji u

različitim kontekstima. Osnovni zaključak istraživanja je da postoje značajna odstupanja u načinu na koji preduzetnici i tradicionalno zaposleni sagledavaju lokalne ekonomije, veruju u institucije i sagledavaju svoje lične uloge u okviru datog ekonomskog sistema.

Ova Sveska Časopisa sadrži prikaz međunarodne naučne konferencije *Global Strategic Communication Consortium 2024 Conclave*, koji su priložili Marko Selaković, Nikolina Ljepava, Shannon A. Bowen, Yicheng Zhu, Elina Erzikova i Brett Robertson. Konferencija je održana u periodu 10-13. marta 2024. u Sent Petersburgu (Florida), u organizaciji Univerziteta u Južnoj Karolini (SAD).

Sveska 2 Volumen 26 Godište 2024 sadrži Zahvalnicu recenzentima rukopisa podnetih Uredništvu Časopisa u 2023, od kojih su oni koji su pozitivno ocenjeni u dvostruko anonimnom recenzentskom postupku publikovani, kao izvorni naučni i pregledni članci, u Sveskama 1, 2 i 3, Volumen 25 Godište 2023 Časopisa.

U ime Uredništva Časopisa i u svoje ime zahvaljujem autorima priloga koji su objavljeni u Svesci 2 Časopisa. Istovremeno, posebnu zahvalnost dugujemo recenzentima koji su, svojim konstruktivnim i kritičkim komentarima i sugestijama autorima podnetih priloga, doprineli podizanju nivoa kvaliteta publikovanih članaka.

Izdavanje časopisa *Ekonomski horizonti* finansijski je podržalo Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije, Rešenje broj: 451-03-41/2024-03/1 od 04.04.2024. godine.

Glavni i odgovorni urednik
Milena Jakšić

Milena Jakšić je redovni profesor na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu. Doktorirala je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu, iz uže naučne oblasti Opšta ekonomija i privredni razvoj. Ključne oblasti njenog naučnoistraživačkog interesovanja su finansijski sistem, finansijska tržišta, finansijski instrumenti i finansijske institucije.